

FIGYELŐ

TÁGASSÁG ÉS KLAUSZTROFÓBIA

G. István László: *Hármasoltárok*
Palatinus, 2013. 94 oldal, 2500 Ft

„A *Hármasoltárok* sorozata – ez homogén kötet lesz, amiben a triptichonszerkezet vizuális kihívásai, a háromtömbű versépítmények erőtervariációi izgatnak: a hármasság evidenciája érdekel. Hogyan valósulhat meg ennek a szakrális oltárszerkezetnek díszletezettség nélküli, mai, hiteles újratemtése”, mondta még 2011-ben, a Füst Milán-díj átvétele alkalmából készített *Litera*-interjújában G. István László.¹ Az elkészült kötet valóban homogén – összeérő képi világú, háromosztatú versekből áll. A hármasság szerkezet izgalmas olvasói folyamatokat indít be – keressük az egységek kapcsolódási pontjait, a triptichonokat egybefogó ívet. A struktúra tehát valóban létrehozza az „erőtér-variációkat” – és azért erős e tér, mert olyannyira átható a versek világa, akár enteriőrbe, akár tájba vezet bennünket a szöveg. Ám a szakralitással nem találkozunk, sőt, a szövegek arról győznek meg, hogy bármennyire szervesen kapcsolódnak teológiai képzetek a háromtagúsághoz, ez alapvetően szerkezeti sajátosság – ami G. István László verstereiben szövegszerkezeti jelenségé alakul. Le lehet csupaszítani az oltárt pusztán „materiális” szintig, három összetett képi egység kölcsönhatásáig. Ez a lecsupaszítás, megfosztás megidézhethet éppenséggel vallási rítusokat, lásd a nagycsütörtöki oltárfosztást, ám G. István László hármasképei nem hivatkoznak a transzcendensről való beszéd hagyományaira, tartalmaira – csak a címeikben. E címadást ezért provokatív, az elvárásainkat kijátszó gesztusnak tartom, ami a tartalmi, „mélységre” vonatkozó elvárásokat felszíni fogással teszi idézőjelbe. A versek ereje nem a látszatgondolatiságban áll, hanem abban, hogy a költői nyelv

olyan potenciálját mozdítják meg, amelyre a magyar líra ritkán ügyel. E sajátosságot emeli ki a kötet méltatásában Tandori Dezső is: a HÁRMASOLTÁROK-ban van „*valami nagyon materiális. Anyagi. [...] Sűrűség, éreztem. Sodródás megállva*”.²

Sodródás és kimerevítés, dinamika és szemlélődés, megállás, sűrűsödő és ritkuló anyagszerűség, rétegzettség – ezek az asszociációink támadnak a HÁRMASOLTÁROK versnyelvével találkozva. A vers materialitása, szövevének összetettsége e kötetet abba a hagyományvonalba kapcsolja, amely a mandelstami lírafelfogástól Celanig vezet, és Marno Jánosnál éri el a kortárs magyar versbeszédet (és elér a mostanában indult Korpa Tamásig, hogy egy figyelemre méltó szerzőt említsek a fiatalok közül). „*Egyfajta tárgyatlan tárgyiasság*” ez, mondta még az előző G. István László-kötetről Harmath Artemisz.³

A Marno-lírához való kapcsolódás lehetősége máshogy is felmerül a HÁRMASOLTÁROK-at olvasva. A kötet középpontja az *én*: nem személy – meglehet, hogy csak pozíció, csomópont. A versek az *én*en keresztül látnak és beszélnek, így a tárgyaltalan tárgyiasságnak mégis van tárgya; kialakul a dinamika *én* és *nem én* közt. Ez az énközpontúság az idealisztikus képzeteket keltő kötetcímmel szemben végtelenül reális lírai megállapítás. Az önösséget, az *én*hez való hozzákötöttséget G. István László jelen kötete olyan nyelvi eszköztárral beszéli el, amely inkább az *éntől* való eloldozódás – mandelstami–celani – hagyományához tartozik. Marnónál is hasonló folyamatokat látunk.

G. István László terei tágasak, ám a reflexió mégis szűkössé teszi őket, olykor szinte fullasztóvá. A tágasság gyakran kötődik a vízhez – sok tengerparti, folyóparti kép bukkan fel a kötetben. A versek vízmetaforái számtalan tapasztalati réteget megmozdítanak. A HÍD-TRIPTICHON

² Tandori Dezső: A BABITSI ÚTON. *Könyvhét*, 2013/2.

³ Harmath Artemisz: KÉPZELJ EL EGY SZEMET. *Műút*, 2013/38. 90.

¹ Szegő János interjúja, *Litera*, 2011. március 15.

három módját mutatja meg a nedves, vizes felületekkel való találkozásnak:

„Tanácstalan az ég, még nálam is tanácstalanabb. Amin át lehet látni, abban úgy telik az idő, ahogy kettős pohárfalon törhet a fény. Előbb csillog benne, ami messze, csak aztán, ami közel van. Nekem az ég nem utam. Nem mintha átvágva a táblák közt, cipőm széle, mint az életlen sarló, elfekszik a kalász, nem mintha átvágva szárnyam lenne, hiába hasítom utam. Átvágva táblák közt szakítom a teret, a sár feldagad bennem, ahogy megyek, egy percére föld alatt rohadok, biztosan. [...]

*

A kiel-boatban kormányos nélkül, egyedül indultam, gúzs helyett villa fogta az evezőt, a tulipán kifelé állt, mikor a stégnél, ferdén, hogy beférjen, becsúsztattam a lapátot. A belső lapáttal ellöktem magam a stégtől, minden húzás és forgatás ezentúl oda-vissza mozgat. [...]

*

A város felett átvélő híd pillérjeiben átklutyog a víz, külön alagút, amiben a sodrás még egy utat lel, velem merőlegesen. Mintha lengő karja volna a hídnak, félútig emelkedik a járda, a láncív fordított templomboltozat, a teret fölüllem kizárja. [...]

Az első részben a pohár, majd pedig a lehúzó sár, a betemető nedves föld, a másodikban az evezés, a harmadikban pedig a folyó felett ívelő híd köré gyűlnek a víz metaforái. Ám a megfigyelés, az észlelés, a látvány egyből belső tapasztalattá, az én állapotát leíró metaforává fordul át, mintha az én belső világa magába szívna a kintit – így lesz a tágasságból klausztrófia: a sár belül dagad, és a földre temettetés képzelet az én önészleléséhez tartozik; a kielboat körülvevő víz áramlása egy a vér áramlásá-

val. A folyó pedig mintha az én arcát tükrözné vissza, vagy mintha egy arcot látna meg benne, aki beszél: a látvány elementaritásán, az élményen túl a figyelem valójában a belső tájra irányul. A „külső” világ rétegzettségé, összetettségé az én belső vidékének képe.

Az EMBERISTEN-OLTÁR és a KARÁCSONYI OLTÁR címükben teológiai reflexiót ígérnek. Ám az EMBERISTEN-OLTÁR ezt határozottan elutasítja, és elvárásainkat megcáfolva különös és ismeretlen – deszakralizált – mitikus világot épít fel. A KARÁCSONYI OLTÁR-ban darabjaira hullanak a betlehemi éjszaka képei, az ünnepből csupán ismétlődő, az idő múlását és a pusztulást tagoló, értelmetlen és üres esemény lesz. A hit visszavételének, a tagadásnak nagy verse ez – háromegységnyi metaforatörmelék.

Szűcs Teri

„AZT TE CSAK HISZED, BÉBI...”

Bereményi Géza: *Vadnai Bébi*
Magvető, 2013. 296 oldal, 2990 Ft

Ez egy finoman, elegánsan megírt lektűr. Az olvasó, befejezván a kellemes, elegáns és változatos olvasmányt, hosszan eltűnődhetik: mit is olvasott? Súlyos társadalmi regényt a hatvanas-hetvenes évek zűrés és megfoghatatlan irodalmi életéről? Könnyed szerelmi regényt, szenvedéllyel, kiszámíthatatlansággal, a szerelem legyőzhetetlenségéről, a halhatatlan szerelem daláról? Szélesvásznú történelmi regényt a háború előtti és háború utáni élet összefüggéseiről, párhuzamairól, titkairól? Magasröptű művészregényt egy kezdő író helykereséséről, próbálkozásairól, önmaga megtalálásáról? Lassú léptű családrégényt, melyben nemzedékeken keresztül, bár mindig új formában, öröklődik a predestinált deviancia? Vagy megfajtásra váró titokregényt, nyomozással, nyomkereséssel, kutatással és elhallgatással? Vagy egyszerre mindezt?

A válasz szinte önmagától adódik: egyszerre mindezt. Bereményi Géza, mintegy visszatérően ifjúkorának nagyszabású írói kezdeményezéséhez, megírta egy család furcsa és megma-